

Doç. Dr. Aygül Aykut

Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Kayseri/Ankara

aaykut@erciyes.edu.tr

YÜKSEKÖĞRETİMDE SANAT EĞİTİMCİSİNİN ANLAMI

Being An Art Lecturer

Öz

Ülkemizde sanat eğitimi denilince özellikle Gazi Eğitim Enstitüsünde yetişen hem sanat eğitimcisi yetiştiren, hem de Güzel Sanatlar Fakültelerinin kurulması ve yapılandırılmasında ortaya koydukları gayretleriyle tarihe mal olmuş pek çok sanatçı-eğitimci aklımıza gelir. Bu hocalar hem sanatçı hem de eğitimci vizyonlarıyla toplumla bütünleşen, evrensel değerlerle milli değerleri birleştiren bir yapı oluşturacak şekilde o günlerde vazifelerini büyük bir kararlılık ve inançla Anadolu'nun her köşesinde yerine getirmişlerdir.

Ancak son on yıllarda ülkemizde bu tür idealist tavırlarla hareket eden neslin yerini sanat ve eğitimi ayrıştıran sanatı elitist, sanat eğitimi sanatçının deneyimini aktardığı bir etkinlik, eğitim kurumunu kişisel egonun amaçlarına uydurma ya da en çetrefillisi sanat eğitimi, sistemsiz başıboş tamamıyla usta çırak ilişkisi veya daha da kötüsü atölye eğitimi bırakınız yapınlar görüşü ile çerçevesizleştirme, sanat eğitimi doktorası yapan meslektaşlar ile sanatta yeterlik alanlarının sınırlarını yeniden belirleme davranışları meydana gelebilmektedir.

Bu araştırma genelde bir durum değerlendirmesi olup, Güzel Sanatlar Fakültelerinde örgütsel yapıda sanat eğitimi almış ve sanatçı akademisyenleri belirli bir tipolojiye sokma eğilimde olan anlayışların olduğu savına dayanarak, bunun temelinde yatan nedenleri alanyazın ve deneyim yoluyla tartışmaya açmayı amaçlar. Özelde ise araştırmacı kurumsal ilgilerle kendi perspektifinde meydana gelen olayları yapılandırılmamış gözlem yoluyla inceleyerek sanat fakültelerinde görev yapan bir sanat eğitimcisi nedir, sorusuna açıklık getirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Sanat Eğitimi, Yüksek Öğretim, Eğitimci, Sanatçı.

MEANING OF ART EDUCATOR IN HIGHER EDUCATION

Abstract

When we say art education in our country, especially in the Gazi Education Institute, both educating art educators, as well as the establishment and construction of the Faculty of Fine Arts with the efforts of many artists-educators have come to our mind. These teachers have fulfilled their duties in all corners of Anatolia with a great determination and belief in these

days, in a way to create a structure that combines universal values and national values with both artist and educator visions.

However, the art that separates the art and education in the last decade in our country with this kind of idealistic attitude is an elitist, an activity in which art education is conveyed by the artist, adapting the educational institution to the purposes of the personal ego, or the most serious art education, completely devoid of masterless apprentice relationship or even more badly, leave the workshop training, framing with the opinion of art, doctoral education in art education and the limits of the competence areas in art re-determination behavior can occur.

This research is generally a case study, the faculty of Fine Arts in art education and organizational academics based on the idea that they have a tendency to put into a particular typology, based on the argument that the underlying causes of the experience and aims to open the discussion through experience. In particular, the researcher aims to clarify the question of what is an art educator working in the faculties of art by examining the events occurring in his perspective with unstructured observation with institutional interests.

Key words: Art Education, Higher Education, Instructor, Artist.

Giriş

Sanat ve Eğitim doğası gereği bir araya gelmesi veya uzlaşması güç iki konu alanı gibi gözüktüğünden pek çok kaynakta bu uzlaşımın olanakları tartışmaya açılmıştır. Sanat denilince sıklıkla insana özgü yaratıcı, özgür, sezgisel, spontane, kuralsız, seçkin ve daha çok mantıksal, bilişsel alan dışındaki psikomotor davranışlar ya da duyumlar yoluyla geliştirilen ifade biçimleri ile yetenek veya kültürel donanım aklımıza gelir. Eğitim ise, planlı, sistemli, bütünlük, nispeten kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirme işi olarak hedefli, amaçlı dirik bir süreci ifade eder. Bir başka anlatımla Eğitim, yaşamı sürdürmek için gereken yeterliliği (deneyim, donanım, bilgi, birikim, tutum, davranış) kazanma sürecidir. Bu süreç öğrenme etkinliklerini kapsar. Kabaca Öğrenme bu durumda bireyin çevre ile etkileşimi sonucunda bireyde kalıcı izli değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanabilir. Öğrenme yaşantı yoluyla kazanılan kalıcı davranış değişikliklerini hedeflese de bu tür davranışların sadece olumlu yönde değil, olumsuz yönde de oluşabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle öğrenmenin istendik davranışı hedeflediğine vurgu yapılması kaçınılmazdır. Aynı zamanda öğrenmenin bir istendik bir davranış türü olarak gereksinim/ihtiyaç güdü etkileşiminden doğduğunu söylemekte fayda vardır. Örneğin aç bırakılan bir farenin deneme yanılma yoluyla peynire giden yolu bulması öğrenmenin doğasını bir ölçüde yansıtabilir. Ancak öğrenme kavramı salt güdülerle açıklanamayacak kadar karmaşıktır. Çünkü güdünün öğrenmeye yol açması için, problem durumunun ve çözüm yollarının açık olması gerekir. Öte yandan öğrenmenin, bireyin sadece biyo-fizyolojik güdülerine dayalı bir süreç olmadığı, aynı zamanda onun sosyal ve kültürel koşul ve beklentileriyle de öğrenme gereksiniminde bulunduğunu söyleyebiliriz. Şu halde, öğrenme davranışının *anlamada* temel bir etken olduğu da açıktır (Aydın, 2003, s. 7). Bireylere uygun problem çözme durumları yaratıp, onların çözüm yollarını açık tutma amacı gütmek öğrenme ortamının deneyimlenmesinin ön koşulu olarak belirirken, bu deneyimin davranış olarak ortaya çıkması için anlama ya da kavrama düzeyinde bir eylemin/fiilin de belirmesi gerekecektir. Bu fiili yaratan öğrenme ortamının düzenleyicisidir.

Görüldüğü gibi, öğrenme birey temelli olduğu kadar toplumsal temelli bir sistem ve yapılanmayı gerektirir. Toplumun şekillenmesinde öğrenme faktörü, toplumun en küçük yapısı olan aileden, toplumsal kurumlara ve oradan sistemin tüm öğelerini kapsayan insanlık için iyi toplumun refahına doğru geleceğin vizyonunu oluşturma amacına dek uzanır. Bu nedenle öğrenme bir anlayış geliştirme sürecidir. Gökalp, her türlü eğitim faaliyetine yön veren başlıca faktörlerin Dil, Din, Sanat ve Ekonomi olduğunu söyler (Gökalp, 1918.308 den aktaran Celkan, 2006, s. 65). Prens Sebahattin ise, eski Türk ailesinin demokratik ve feminist esaslara

dayanması, milletlerin terakkisinin her şeyden önce sağlam temellere dayalı ailelerle mümkün olması, ailenin kadın ve onun eğitiminin bulunması, ailenin eğitici değerini arttırdığına işaret ederken, bireyci toplum yapısına geçişte ailenin bireye vereceği hür, müstakil ve üretici eğitimin önemine değinir (Prens Sabahattin, 1965, s.63 den aktaran Celkan, 2006, s. 65). Bu görüşlerde eğitim için ön görülen fikirler bugün içinde oldukça geçerli ve değerlidir. Ancak 21. Yüzyılın ilk çeyreğindeki teknolojik, ekonomik ve sosyal değişimler göz önünde bulundurulduğunda yeni eğitsel bakış açıları da yadsınamaz. Günümüzde öğrenme süreçleri hiç olmadığı kadar teknolojik gelişmelerden etkilenmekte bu yolla aile ve toplum yeniden biçimlenmektedir. Bu yeni nesil bireyler için teknoloji zihinlerinin bir uzantısıdır. Hatta teknolojinin kendisi öğrenme biçimlerimizin kendisi haline gelebilmektedir. Çünkü öğrenme, her neslin ihtiyaç ve güdülerini içinde bulunduğu çevreyle ve deneyim yoluyla da anlayışlarını besler. İşte bu yolla toplumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi gereken hem bireyin psikolojik, hem toplumsal hem de ekonomik yapıyla içli dışlıdır. Bu nokta da sanat eğitimcilerine büyük görevler düşmektedir. Sanat eğitim kuramları da bu dönüşümden payını almıştır. Bu kuramlar sanat eğitimi ve eğitimcisinin niteliği konusunda pek çok ön görüde bulunmuş, bu niteliği öğrencinin ve toplumun ihtiyaçları doğrultusunda tanımlamaya çalışmışlardır. Bugün bunların tarihçesi sanat eğitim alanyazının büyük bir bölümünü oluşturur.

Ancak günümüzde eğitim ve eğitim süreci ile ilgili kavramlar ne denli açık ve seçikse, sanat ve onun kavramları bir o kadar bulanık görülebilir. Sanat Bolla'nın da ifade ettiği gibi açık bir kavramdır. Bu nedenle tek bir tanıma ya da bir disipline sığdırılmaz. Bu durumda sanatı eğitim ile bütünleştirmenin yolları farklılaşmaktadır. Zaten toplumsal alanı etkileyen faktörler hem eğitim hem de sanat alanında bu durumu kaçınılmaz kılar. Usta çırak ilişkisinden, bilim ile sanatsal süreci araştırma yaklaşımları ile bütünleştirme ve sanatı bir tür problem çözme, bilgi edinme ya da kültürel sermaye olarak görüldüğü anlayışlara kadar sanat eğitimi bağlamında pek çok kuram veya model ön görülmüştür.

Genel olarak bir toplumun sanat eğitsel gelişim süreçleri ile sanat eğitiminin aktif unsurlarından biri olan sanat eğitimi kuramının gelişim grafikleri arasında bazı farklar söz konusudur. Ancak ülkemizde bu durum, sanat eğitiminin iki farklı biçimi içinde farklı sanatçı tipleri olarak karşımıza çıkarmaktadır. Eğitim Fakültelerinin sanat eğitimi veren bölümlerinde çalışan akademisyenlerin büyük çoğunluğu kendilerini “eğitimci sanatçı, sanatçı eğitimci hatta sadece sanatını öğreten bir sanatçı” gibi görebilmektedirler. Bunun yanında sanat eğitiminin öncelendiği ve en iyi eğitimin eğitim çıkışlı sanatçılar tarafından verileceği inancının desteklediği bu tür bir değerlendirmelerde bulunur. Aynı zamanda Güzel Sanatlar Fakülteleri/Sanat ve Tasarım Fakülteleri’nde sanat eğitimi veren sanatçıların kendilerini salt sanatçı olarak görmeleri hatta sıklıkla sanatçı-eğitimci nitelemesini kendilerine daha çok yakıştırdıkları da görülür. Güler’inde belirttiği gibi, bu ayırım, özellikle sanat eğitiminin akademik yapılarında söz konusu bakış açılarını, eğilimleri ve tercihleri önemli görmemizi sağlamaktadır. Sanatçı- eğitimci” denildiğinde sanatın, “eğitimci-sanatçı” denildiğinde ise eğitimin öncelendiğini söylenebilir (Güler,2013, s.48). Aynı zamanda bu tür bir alan öncelemesinin yaratabileceği sorunlara pek çok araştırmacının değindiği de anlaşılmaktadır; Can 2016 ve Sayan 2016 gibi. Bu araştırmacıların önerilerinden ve araştırmacının akademik deneyimlerinden yola çıkarak bu sorunların kaynağına ilişkin ülkemizdeki Sanat eğitimi yapılanma sürecinin derinlemesine inceleme gerekliliği doğmuştur.

Çok geriye gitmeden cumhuriyet öncesi ve sonrasında Türkiye’de Sanat Eğitimi tarihi oldukça çetrefilli süreçlerden geçmiş olduğu söylenebilir. “Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak bu hareketli dönem günümüze dek sürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında bir grup eğitimci Avrupa’ya sanat alanında uzmanlık eğitimi için gönderilmiş ve bu eğitim süreci yine ilerleyen yıllarda farklı gruplarla tekrar edilmiştir. Gazi Eğitim Enstitüsü’nün bünyesinde, 1932 yılında Resim-İş Bölümü açılmıştır. Resim İş bölümü ortaöğretimde Resim-İş Öğretmeni yetiştirmenin yanında, yetenekli başarılı sanatçıları da Türkiye’ye kazandırmıştır. Bu bölümler daha sonra diğer üniversitelerde de yaygınlaşmıştır (Kılıç, 2013, s. 329).

1950 li yıllara gelindiğinde siyasal alandaki hareketliliklerin ve farklı görüş eğilimlerinin sanata da yansdığı görülür. Bu dönem aynı zamanda Türk kültürü ve Türk kimliği üzerinde en yoğun tartışmaların yaşandığı dönemdir. 1937’de Akademiye hoca olarak getirilen Leopold Levy’nin yeni resim yapma öğretileri ve Bedri Rahmi’nin öğrencilerine verdiği “folklorik öğelerin resimde kullanılması gerektiği öğütleri”, ‘On’ lar Grubu üzerinde büyük tesir yaratmış ve çağdaş resim yaratmada geleneksel etkileşimin gereği hissedilmiştir. Ulusallık-Evrensellik tartışmaları içinde bu grup sanatçı ulusal değerlere yönelik çalışmaları benimser ve Bedri Rahmi’nin söylemi ile artık yeni ve gerçek Türk Resminde, halılar, kilimler, hat ve minyatürlerin esinlerini duyuran yapıtlar oluşturma kaygısı güdülür (Kılıç, 2013 den aktaran, Can, 2014, s.67).

Türkiye’de plâstik sanatlar alanında, sanatçı yetiştirme hedefli önemli bir kurum, 1956-1957 öğretim yılında İstanbul’da açılan Tatbiki Sanatlar Yüksekokuludur. Tatbiki Sanatlar Yüksekokulunun kuruluş amacı, uygulamalı sanatlar ve tasarım alanında çalışacak profesyoneller yetiştirmektir. Kurum; grafik, içmimarlık, seramik, tekstil tasarım atölyeleriyle eğitime başlamıştır. Okulun kuruluşunda, Almanya’dan çağrılan Prof. Dr. Adolf Schneck’in katkıları olmuştur. Daha sonra okul, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesine dönüştürülmüştür (goo.gl/XR2wuE).

Bu yıllarda İstanbul’da Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde resim öğrenimi görmekte olan gençler arasından bazıları, üslup arayışı içerisinde kendilerini ulusallık-evrensellik görüşünün içinde bulmuşlardır. Bu görüşün amacı, milli değerlere yönelmek, geleneksel sanatlara yaklaşım kurmak ve bu yolla Türk resim sanatını taklitlerin tuzağından kurtarmak ve geleneksel kaynaklardan aldıkları esinlerle özgünlüğe ulaşmaktır. Bu amaca ulaşma yolunun vazgeçilemeyecek ögesini Avrupa sanatının teknik özellikleri oluşturmaktadır. Resim yapabilmek için teknik donanımlar gereklidir. Bu gerekliliği geleneksel el sanatlarımızın kaynaklarıyla birleştirmek doğru bir yaklaşım olduğu görüşüne sahip çıkmaktadır. Bu yöntem sonucunda Türk resim sanatının özgün kimliğine kavuşması ve taklit olarak değerlendirilmekten kurtarılması düşünülmektedir. Bu düşünce yalnızca Akademi’nin değil, genel bir eğilim olarak tüm alanlarda benimsenmiştir. Dönemin dergi ve gazetelerinde birçok yazar bu düşünceyi savunmaktadır. Resim sanatında bu düşüncenin en önemli savunucusu Bedri Rahmi Eyüboğlu olacaktır (Bulut, 2009, s.18, den aktaran Can; 2016:70).

“Sanat eğitiminde 1960’lı yıllarda büyük değişimler yaşanmıştır. Bu dönemin görüşüne göre; sanatsal öğrenme, büyümenin doğal bir sonucu olarak düşünülmemiştir. Bu ancak öğretimle gerçekleşecektir. Görme, çizme başlı başına bir yaratıcılıktır. Sanat da diğer alanlar gibi bir düşünme ürünü, niteliksel anlamda bir problem çözmedir (Arnheim, 1960). Barkan (1962), “Sanat Eğitiminde Geçiş (Transition in Art)” adlı makalesinde, çocuğun bir bütün olarak eğitilmesine gösterilen ilginin sanatın çocuk oyuncağı gibi algılanmasına neden olduğunu iddia etmiştir. Barkan’a göre, sanatı öğrenmek için, kişi bir sanatçı, bir sanat eleştirmeni, bir sanat tarihçisi gibi davranmalıdır (Aktaran, Artut,2001,s.99). Bu görüşler ışığında sanat eğitimi bu kez "öğrenci merkezli" sanat eğitimi görüşünden, "disiplin merkezli" görüşe kaymıştır. Bu yaklaşımın istediği öğretmen tipi ise, öncelikle eğitimci/sanatçıdır” (Kırıoğlu,1994,s.141 ’den aktaran Altinkurt, goo.gl/iDMJ7s).

1970’lerde olgunluk dönemlerini yaşayan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi hocası ve Cumhuriyet’in ilk dönem genç kuşak sanatçılarından olan Nurullah Berk, Bedri Rahmi Eyüboğlu evrensel olmayı, kültürel geçmişimizde yer tutan geleneksel sanatların çağdaş anlamda yeniden değerlendirilmesi, bu hazinenin esin kaynağı olarak kullanılması olarak anlar ve savunurlarken, Adnan Binyazar “İnsan ve sanat” başlıklı yazısında ki şu sözleriyle onları desteklediğini göstermektedir. “Kendi tarihini, duygusunu, düşüncesini, yaratma gücünü, edebiyatını, bütün sanatlarını, uygarlık dünyası içindeki yerini saptayamayan bir ulus, ulus olma niteliklerinden yoksundur. Atatürk’ün her vesileyle öne sürdüğü ulus kavramı, ulusallığı, ulusal

duyguyu da içerir” bu sözleriyle, “ulus” olabilmenin “ulus olma bilinci” ile yakın ilişkisine değinmekte ve Atatürk’ün kültürel milliyetçiliğine göndermede bulunmaktadır. Buna göre, bir sanatçı önce ulusal olmanın yollarını bulmalı ve bu yolla evrenselliği zorlamalıdır (Bek, 2008, s.121,122 den aktaran Can; 2016:71).

ABD güdümlü eğitim pratikleri bağlamında, İmam Hatip ve İlahiyat Okullarının açılmasına paralel olarak, Adnan Menderes iktidarının yıkılmak üzere olduğu 1959’da Yüksek Öğretmen Okulu’nun açılması, Türkiye Cumhuriyeti’nin eğitim ve kültür simgesi Eğitim Enstitülerine karşı atılmış bir adım olarak görülebilir (Altunya, 2006, s.1311). Bu noktada o yıllarda Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-İş Bölümüne girmeyi başardığı günleri anlatan Prof. Nihat Boydaş’ın anıları konuya açıklık getirecektir. “Resim-İş Eğitimi Bölümü”nde okuduğum yıllarda sanatçı öğretmenler vardı. Refik Epikman, Necdet Pençe, Veysel Erüstün, Adnan Turani, Hidayet Telli, Kayhan Keskinok, Mustafa Tömekçe, Nurettin Can Gülekli, Nevide Gökaydın, ilk akla gelen tecrübeli, mesleğin erbabı insanlardı. Bu insanların atölyelerde kendi hesaplarına sanatla meşgul olmaları, özellikle sanat yapmaları galiba yasaktı. Yaptıklarını hiç hatırlamıyorum.. Nihayet 1969’da öğretmen okulu mezunları lise mezunu sayıldı.” (Boydaş, 2016:30). Eğitim Enstitülerine yönelik gizli ve açık saldırılar 1980 yılına kadar artarak devam etmiştir. Saldırıların son darbesi olarak, Milli Eğitim Bakanı “...Orhan Cemal Fersoy, çıkardığı 5 Eylül 1980 tarih ve 221.1- 35383-G sayılı yazı ile Enstitünün “Yüksek Öğretmen Okulu”na dönüştürüldüğünü, dolayısıyla eski öğretmenlerin görevlerinin sona erdiğini, bunların atama isteminde bulunmaları gerektiğini bildiriyordu. Böylece hem GEE tarihe karışıyor, hem de rahat kadrolaşma olanağı doğuyordu (aktaran, goo.gl/iDMJ7s, Altunya, 2006, s.131).

“1970’lerde bilgi alanındaki gelişmeler, eğitimin amaç ve değerlerindeki değişimler, toplumun sanata ve sanatçıya yaklaşımındaki farklılıklar; ekonomik, politik, toplumsal gereksinimler, bilimsel ve teknolojik gelişme, resim-iş öğretmeni yetiştirmeye yeni bir görüşle yaklaşılmasına neden olmuştur. Sanatın bir disiplin olarak programlarda yer alması görüşü daha da güçlenir. Programlar dört yıla göre yeniden düzenlenmiştir (1974). Programın yenilik getiren yanı, bir sanat dalında öğrenciye derinleşme olanağı vermesidir. Bu program; öğrencilerin, dört yıllık lisans eğitiminden sonra bir üst öğrenime devam edebilmesine olanak sağlamıştır” Türkiye’de sanat eğitimi yetiştiren okullar ise Eğitim Fakülteleri bünyesinde toplanmışlardır. Amacı sanat eğitimi açığını kapatmak olan bu fakültelere de plastik sanatlar eğitimi yanında eğitim psikolojisi, eğitim sosyolojisi, eğitim yönetimi gibi psikoloji, pedagoji ağırlıklı eğitim derslerine de yer verilmektedir (Kırıçoğlu 1994, s.141 den aktaran Altınkurt, goo.gl/iDMJ7s).

“1980’lere gelindiğinde, Gazi 1980 Kuşağı ile ilgili tespitlerinde Öztürk, Gazi 80” kuşağından sanatçı-sanatçı öğretmen ve akademisyenlerin, sanat ve sanat eğitimi ortamlarında bireysel anlamdan çok iyi tanındıkları, fakat “Gazi 80” kuşağından olduklarının bilinmediğine ilişkin önemli bir sonuca varmıştır. Ülkemizin sanat ve sanat eğitimi alanlarında önemli ve özgün bir yer edinmiş olan “Gazi 80” Kuşağına yönelik akademik anlamda ve bütün halinde araştırmalar yapılmasının gerekliliği onun çalışmasında da ortaya çıkmıştır. 1978 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü’nde eğitim ve öğrenim etkinliklerine başlayan ve 1982 yılında mezun olan, Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Fakültesi dönüşüm süreçlerini yaşayıp mezun olan ve kendilerini “Gazi 80” Kuşağı olarak tanımlayan sanatçı öğretmen, sanatçı ve akademisyenleri yetiştikleri ortamdan bağımsız düşünmek olanaksızdır.

Bu dönemde Resim-İş Bölümü öğrencileri arasında resim, grafik, özgünbaskı ve heykel yarışması düzenlenmiştir. Çorum-Alacahöyük ve Nevşehir-Ürgüp-Kapadokya’ya araştırma ve inceleme amaçlı kültür gezileri gerçekleştirmişlerdir. Ankara Halk Tiyatrosundan Bahadır Tokmak yönetmenliğinde Türk Tiyatro sanatında önemli yeri olan Hastane mi? Kestane mi? Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım oyunlarını sahnelemiş, Ulusal Tiyatro Festivallerinde sergilemişlerdir. Yapılan kültürel ve sosyal etkinlikler “Gazi 80” Kuşağında dayanışma, paylaşma bilincini ve duyarlılığını geliştirmiş, öğretmen, sanatçı öğretmen, sanatçı ve akademisyen olma ideallerine sahip verimli bir kitlenin doğmasını sağlamıştır. Olumlu, yapıcı, etkileyici tutum ve davranışları alt sınıfları etkilemiş, mezuniyetleri sonrasında “Gazi 80”

Kuşağı olarak sanat ve sanat eğitimi ortamlarında birlikte etkinlikler gerçekleştirmişlerdir. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün son meyvesi olarak tanımlayabileceğimiz ve öncülüğünü 1982 mezunlarının yaptığı ve 1983 mezunlarının da yoğun olarak yer aldığı “Gazi 80” Kuşağı, ulusal ve uluslararası sanat ve sanat eğitimi ortamlarında varlığını kanıtlamış bir kuşaktır. Kendisi de “Gazi 80” Kuşağından olan ve “Gazi 80” sergilerinin sorumluluğunu üstlenerek koordinasyonunu gerçekleştiren 1982 mezunu, Kavaklıdere Sanat Galerisi sahibi ve yöneticisi, sanat organizatörü ve danışmanı Selçuk Kaltalıoğlu araştırmalarına dayanarak “Gazi 80” kuşağından 57 sanatçı ve sanatçı öğretmenin aktif olarak çalışmalarını sürdürdüğünü...” söylemiştir (Öztürk 2016:37).

Bu kuşağın önemli isimlerinden bazıları şöyledir. Prof. Dr. Turan Aksoy (Yıldız Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Şeniz Aksoy (Gazi Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Mustafa Salim Aktuğ (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Uğurcan Akyüz (Yakın Doğu Üniversitesi), Prof. Dr. İsmail Ateş (Hacettepe Üniversitesi), Doç. Dr. Erdal Aygünç (Yakın Doğu Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Muammer Bozkurt (Yıldız Teknik Üniversitesi), Öğr. Gör. Ufuk Buyurgan (Gazi Üniversitesi), Prof. Dr. Serap Buyurgan (Başkent Üniversitesi), Prof. Dr. Turhan Çetin (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Mümtaz Demirkap (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Hüsnü Dokak (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Emine Yıldız Doyran (Düzce Üniversitesi), Prof. Dr. Refa Emrali (Hacettepe Üniversitesi), Prof. Dr. Hayri Esmer (Anadolu Üniversitesi). Yrd. Doç. Dr. Birsen Gültekin Giderer (Abant İzzet Baysal Üniversitesi), Prof. Dr. Atila İlkyaz (Gazi Üniversitesi), Prof. Dr. Suat Karaaslan (Çukurova Üniversitesi), Prof. Dr. Alaybey Karoğlu (Çankırı Karatekin Üniversitesi), Prof. Dr. Ferhat Özgür (Yeditepe Üniversitesi), Prof. Dr. Mahmut Öztürk (Abant İzzet Baysal Üniversitesi), Prof. Dr. Namık Kemal Sarıkavak (Hacettepe Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Sönmez (Mersin Üniversitesi), Prof. Dr. Şinasi Tek (Hacettepe Üniversitesi), Yrd. Doç. Dr. Gülçin Balta Tezcan (Marmara Üniversitesi), Prof. Dr. Tansel Türkdoğan (Gazi Üniversitesi) (age).

Akyüz ise, Gazi’de eğitim gördüğü yıllarda akademik hayatla ilgili yaptığı tespitlerde şunları söyler: “Elbette ki henüz 1982 de çıkan YÖK kanunu çerçevesinde devşirilerek kurulan üniversiteler ve unvan sahibi olma telaşına kapılmamış hocalardı bu isimlerini yâd ettiğim hocalarımız. Sanattan gelen ortak dil ile ve bizlere yansıdığı kadarı ile güzel bir sinerji vardı Gazi’nin koridorlarında. Atölyelerin kapalı duvarları arkasındaki durum biraz daha farklı ve belki rekabetin de dışındaydı! O hocanın atölyesinin öğrencileri ile bu öğrencilerin veya atölyenin hocası arasında “kim sanatı ile geleceğe kalacak” tartışmalarının sesleri belki hala daha yankılanıyordur bir yerlerde... Bu yankılanma; yani hoca ve öğrencisini tercihi konusu sonradan transfer olunan kurumlarda da aynen devam etti. Birilerinin esemesi okunmazken birileri “prens” rolünde sahne aldı...

Ve devam eder, “Yine o transfer dönemi ve akabinde “kim daha erken Yrd. Doç. olacakmış, Doçentliğe önce kim başvuracakmış” gibi endişeli yarışma sorularının arasından akademik hiyerarşinin dayanılmaz cazibesine kapılanları gördük. Kendisinden önce kimse o unvanı alamaz, kimse kendisinden daha büyük bir sanatçı olamaz diye aleni fikir beyanlarının çırakları aracılığıyla yayıldığını duyduk. Hatta diğerinin yeteneğine arkadan atılan taşlara tesadüfen tanık da olduk. O kara cazibe, o silsile, hala daha tahrip etmeye devam ediyor sanatı, sanat eğitimi, akademisyenleri ve akademisyen olmak isteyenlerin hayallerini... Kabul etmesek de pek çok şeyin bugüne sirayet ettiğini düşünüyorum. .. Benzerlikler hala yaşanmakla beraber; şimdi yabancı dil sınavını geçenler hesaplardan topladıkları puanlarla yollarına devam ediyorlar. Ne yetenek aranır oldu, ne sanat çalışması, içleri boşaltıldı dosyaların, yalnızca puanlar yeter oldu... Akademide aidiyet duygusunun lisans mezunu olunan kurumda ağırlıklı olduğu genel bir gerçektir. “Nereden mezunsun” diye sorulduğunda “Gazi’den” derim ben; “baba ocağımız Gazi” derim. Bu neden de başta olmak üzere hiç bir kuruma saygısızlık yapılmasına sizler gibi benim de gönlüm elvermez. Yanlış anlaşılacak da istemem. Ama yüzleşecek bir bakış noktası daha var! .. Sanat ile uğraşan akademisyenlerimizin dünyadaki ranking sıralamasında, batıya ay çekirdeklerini satan Ai Weiwei’nin daha gerisinde olduğu konusunda sanırım hemfikirizdir.

Ancak; hangi alanda olursa olsun, ülkelerini, milletlerini satanlar hep satılanlardır. Kullanım ömürleri dolunca da çöpe atılırlar” (Akyüz, 2016: 45-46).

Bu kısa tarihsel betimlemeden anlaşılacağı üzere ülkemizde akademik anlamda sanat eğitiminin yapılandırılması süreci güzel sanatlar fakülteleri için sancılı geçmiştir. Ancak Sayan’ında belirttiği üzere unutulmaması gereken yükseköğretimde, sanatçı eğitiminin üniversitelerdeki içerikleri ve süreçlerinin lisans ve lisansüstü düzeydeki karşılıklarından bahsedilirse ülkemizde iki boyutlu bir sanatçı eğitiminden söz edilebileceğidir. Bunlardan birincisi Güzel Sanatlar Fakülteleri veya Sanat ve Tasarım Fakültelerinden mezun olan sanatçılar ya da tasarımcılar. Güzel sanatlar fakültelerinin genel amaçları; resim, heykel, grafik, seramik, tekstil vb. sanat dallarında öğrencileri eğiterek topluma kazandırmaktır. Bölüm programları, fakülteler arası ortak kültür dersleri, bölümler arası ortak sanat kültürü dersleri ve bölüme özgü sanat dersleriyle oluşturulmaktadır. Güzel sanatlar fakültesi çıkışlılar, serbest sanatçı olarak çalıştıkları gibi ilgili kamu kuruluşlarında da görev alabilmektedirler. Alan öğretmenliği yapabilmeleri içinse formasyon eğitimi almaları gerekmektedir (Sayan 2016:304).

Bununla birlikte sanat eğitimi alanının diğer eğitim alanları gibi alan bilgisi, alan eğitimi ve genel kültür bilgisini temel aldığıdır. Ancak Özsoy’un “Resim-İş eğitimi ile ilgili bir raporun düşündükleri adlı makalesinde yer verdiği, 1992 tarihinde Gazi Eğitim Fakültesi, Resim-İş Eğitimi Bölümünü ziyaret eden İngiliz sanat öğretmenlerinin yazdığı rapora ilişkin tespitleri ilgi çekicidir. Buna göre, Türkiye’de 1978 yılından 1992 ye kadar yapılan program değişikliklerinde daha çok belirli bir sanat alanında uzmanlaşmaya yönelik olduğu, temel eğitimsel hedeflerin yerini tam bulmadığı anlaşılmıştır (Özsoy, 2016:42).

Bu noktada 1992 sonrasında sanat eğitim fakültelerinin temellendirilmesinde belirli akademik sıçramaların yaşanabileceğini varsaymak doğru olacaktır. Güzel sanatlar fakültelerinin program hedefleri ile sanat eğitim fakültelerinin programlardaki hedefleri oldukça farklıdır. Bununla birlikte 1992 yapılanması öncesinde sanat eğitim fakültelerinin hedefleri arasındaki bariz fark “plastik değerlerin uygulama boyutunun” eşit ağırlıkta olmasıdır. Unutulmaması gereken ikinci konu ise, bu süreçte sanat alan bilgisine programda ayrılan sürenin iki programda birbirine yakın olmasıdır. Bu yapılanma sürecinin bir bölümünü bizzat deneyimlemiş bulunmaktayım. Örneğin, 1996 yılında Gazi Resim İş Eğitimi lisans programında yer alan programdaki derslerde alan bilgisi ve alan eğitimi alanındaki ders saat oranları ile kuramsal ve uygulamalı derslerin oranlarında bazı değişimler tartışılmaktaydı. Bu değişimler 1999 yılında özel öğretim metodları dersinin içeriğinin yeni programda onaylanması ile başlatılmıştı. 2000 yılı sonrasında ise program yapılanmasında atölye derslerinin saatinde azaltmaya gidilmiştir. Tüm bu sürecin çeşitli eğitim ve sanat sempozyum, konferans ya da panellerde tartışmaya açıldığı görülebilir.

Bu süreçte en çok tartışılan konulardan biride sanat eğitiminde “usta çırak” eğitimi eleştirisidir. Onun yerine “Çok Alanlı Sanat Eğitimi” önerilmektedir. Özellikle bu kuramın temelinde yatan sanatçı eğitmen anlayışı yerine “sanatçı” ve “sanat eğitimcisi” kavramlarının yine bu yıllarda net bir şekilde ayrışması ilginçtir. Örneğin sanat alanında aktif olarak iş üretmeyen, yani sergi açmayan ya da daha da ileri giderek sanat alanında ödül almayan öğretim elemanları belki de sadece eğitimci rolleri ile ortaya çıktıkları düşünüldüğünden eleştiriye tabi tutulabilmektedir. Örneğin sanatçı kimliği ile ön plana çıkmış çoğu akademisyenin 1990 başlarından itibaren yeni tanımlamalarla sanatçı kimliğini akademik markalaşmaya dönüştürmeye başladıkları söylenebilir. Aynı zamanda bu kimliklerin genellikle atölye geleneğine uygun sanatçı hocaların plastik anlayışları ile özdeşleşmiş olduğu ve bu hocaların tıpkı el verir gibi sanat anlayışlarını atölyelerindeki öğrencilere aktardıkları ve öğrencilerini sanat ortamına sokma çabaları ile destekleri hiç azımsanmayacak ölçüde olduğu görülebilir.

Ayrıca bu dönemde etkili olan bir başka unsur Gazi Eğitim Fakültesi çıkışlı öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora eğitimi almak için Milli Eğitim ve çeşitli burslarla yurtdışına gönderilmesidir. Bu öğrencilerden çoğunluğu eğitim fakülteleri çıkışlı olsa bile sanat alanında

doktoralarını tamamlayarak yurda döndükleri görülür. Bu öğrencilerin bir kısmı günümüz güzel sanatlar fakültelerinde profesör düzeyindeki çoğu yönetici olan veya olmuş akademisyenleridir. Bu akademisyenler her ne kadar lisans eğitimlerini eğitim fakültelerinden almış olsalar da, 1982-1990 döneminde Amerika ya da Avrupa'da aldıkları sanatta yeterlik veya sanat eğitimi diplomaları ile hem ülkemizdeki sanatın hem de eğitimin yönlendirilmesinde etkili olmuşlardır.

Bu dönem sanat eğitimcilerinin aynı zamanda güzel sanatlar fakültelerinin programlarında yer alan dersleri yapılandırırken ziyaret ettikleri ülkede aldığı sanat anlayışlarının temel plastik değerlerini, yönelimlerini ve sanat kültürünü taşıma ve ülkemiz için sanat eğitimi belirleme de oldukça etkili oldukları da söylenebilir. Yine benzer süreçte sanat eğitimi alanında yetişen sanat eğitimi konusunda ülke dışında lisansüstü eğitim yapan akademisyenlerinde, ülkemizdeki sanat eğitim programlarını yapılandırmadaki rolüne değinmek gerekir.

Sanat eğitimcisi kimliğinin akademik ortamda karşılığının halen olmadığı, sanatçı eğitimcinin rolünün ne olması gerektiği veya güzel sanatlar alanında hangi özellikleri taşıması gerektiği konuları tartışmamızın temelini teşkil etmektedir. Aslında tartışılması gereken ana fikir, sanat kavramının doğasında ve sanatçı tanımlamasından çıkarılabilir. Her iki tanımda eğitim alanı içinde tartışılmadığı takdirde, bağımsız, sistemsiz ve hedefsiz bir yöne evrilir ki bu durumda eğitim ile bağımız zayıflar. Sanat eğitiminden beklentilerimiz veya eğitsel hedeflerimiz eğitim sistemi bütününde ele alınması gereken bir konudur. Sanat yapmak, sanatçı olmak akademik anlamda, eğitim açısından oldukça değerli bir kaynaktır. Ancak bir işi iyi yapmak ile o işin nasıl yapılacağını sistemli şekilde aktarmak arasındaki fark ise açıktır.

Eğitim, epistemolojisi, metodolojisi ve aksiyolojisi olan bir bağlamsal bir yapıya sahiptir. Bu durumda topyekün kaygımız alan bilgisi alan eğitimi ve genel kültür düzeyindeki bilgileri evrensel kültürle bütünleştirebilecek yapıdaki bir sanat eğitim anlayışı ve ona uyumlanabilecek öğretim elemanları yetiştirmektir. Bunu yapabilmek için, ayrıştırmak yerine bütünleştirmek ve gelecek için nasıl bir bireye ihtiyaç duyduğumuz belirleyebilmek gerekir.

Sanat eğitim fakülteleri ile güzel sanatlar fakültelerinin hedefleri doğrultusunda kendi eğitsel hedef ve gereksinimlerini belirlemesi ve bu doğrultuda bir an önce harekete geçmesi gerekir. Güzel sanatlar fakültelerinde eğitim veren sanatta yeterlik çıkışlı akademik kadro ile sanat eğitiminde doktora düzeyinde eğitim alan akademik kadronun amaçları eğer “nasıl bir sanat eğitimi vermeliyiz ” çatısı altında birleşirse belki de daha verimli sonuçlar elde edebiliriz. Aynı zamanda sanat eğitiminden beklentilerin belirlenmesi ve gelecek hakkında ön görüşlerin bir arada yapılandırılması, disiplinlerarası ortaklıklarla hareket edilmesini önermekteyim.

Gürel’inde vurguladığı gibi, üniversitelerin misyonu bir açıdan, giderek yaratıcı kültürden uzaklaşan toplumu yönlendirmek üzere, kişiyi canlandırarak, kendi tarihsel yazgısına, toplumsal yükümlülüğüne ve kültürel kimliğine sahip, insana ve insana ait değerlere saygılı bir “birey” olarak oluşumunu sağlamaktır. Evrensel kültüre sağlıklı uyum sağlayabilmek amacıyla ulusal kültürün oluşturulması, aydın kişilerin varlığıyla olasıdır. Aydınlatma yetenekleri olan kişileri yetiştirebilecek bir kültür ortamının yaratılması, ancak üniversitelerde gerçekleşebilir. “Sanatta, dinde, eğitimde (ki bunlar kültürün önemli öğeleridir), taklitçi olmayan, öze dönük, araştırmacı ruhu geliştiren ortamların hazırlanması demektir. Dolayısıyla bu bir eğitim sorunudur (Gürel, 1978, s.53, aktaran Sayan 2016: 305).

Son olarak, Sayan’a göre, bu eğitim sorunsalında merkez, “akademisyen” kimliğidir. Her şeyden önce bu kimliğin, önemli sorumlulukları taşımak, zorunda olduğu unutulmamalıdır. “Kimlik; ister bireysel, ister toplumsal açıdan ele alınsın, taşıyıcısının hem dününü hem bugünü, hem de yarınını ifade eden, bir bütünlük içinde anlam ve değer kazanır. Her sanat eğitimcisi sanat tarihinden, estetikten, sanat teorisinden ve kendi pratiğinden biriktirdiklerini öğrencilerine aktarmaya çalışır. Dolayısı ile bu çok yüklü bir birikimi gerektirir. Ama sanatçı olmak bu birikimlerin dışında kendinizle hesaplaşarak daha önce olanların ötesine geçmeye çalışmakla ilgili olan bir şeydir. Çünkü sanatçılık daha önceki yapılanları reddederek, daha önce yapılanların üzerine bir şey koymaya çalışarak bir şeyler yapmayı gerekli kılar. Ama öğretmek

var olan deneyleri, oluşmuş teoriyi, birikimi aktarmayı gerektirir. Sanatçı bu ikisini eğitimdeki akademisyen kimliğiyle harmanlayıp birleştirir (age).

Bu durumda hem var olan yükseköğretimdeki eğitmenlerin gerektirdiği sanat eğitmeni nitelikleri hem de gelecekte yetişecek eğitmenlerin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin Sayan, “Hem akademisyen, hem sanatçı bütünleşmesinden doğan “akademisyen-sanatçı” kimliği, kendi doğruları değil, toplumsal ilkelere göre tutum ve davranışlarda bulunma ve bunları değerlendirme zorunluluğu taşıması gerektiğini vurgular, akademisyen-sanatçı, “çağımıza özgü haliyle, yaşamını kazanmak için hocalık yapan, kalan zamanında, resim yapan ressam” konumunda değil ikisini birbirine özdeşiren kişi olabileceğini ön görmektedir. Bu görüşe katılmakla birlikte sanat alan bilgisi ve sanatçı vasıflarını taşıma yanında yetişkin eğitimi pedagojisi arasındaki boşluğu doldurmak, geçmişten ders almak ve kendi eğitsel ihtiyaçlarımız doğrultusunda akademik anlamda hem lisans hem de lisansüstü düzeyde Güzel sanatlar alanında yaşanan bu tür çatışmaların gerçek kaynağına dikkat çekmekteyiz. Dünyada Sanat eğitimi kendi alanında bütünleşmeyi ön gören savlarla gelişirken, ülkemizde akademik yapısında görev ve iş tanımı dışına taşan tartışmaların yer bulması da aslında *beliren bir problemin çözülmeye mahkûm olduğu* önermesiyle bakılınca sonuca değil sürece yönelik çalışmanın ne denli anlamlı olabileceğine işaret etmektedir. Bugün Sanat yapmak ve sanatı öğretmek, sanatı bilmek ve sanatı yaşamak ayrı ayrı yerler ve anlam alanlarında duramayacak kadar yaşamla bütünleşmiştir. Akademik alanın bölüşülmesi gereken bir pasta olmadığı, tam tersine işin mutfağında ter dökerek harcanan emeğin insan sermayesine yatırım görülebileceği bir eğitim ufkuna yönelmenin bizlere daha uygun olacağını söylemek yerinde olur. Öğretmenlik vasıfları ve sanatçı vasıflarının temelini oluşturan yegâne ilke insan anlayışının yine insanın refahına yönelik işleri temel alması olmalıdır. Bu refah ne bir grup ne de topluluğun yaşayacağı bir lüks olamaz. Hele sanat ve sanat eğitimi söz konusuysa *insan olmanın doğasına* yönelik her türlü çeşitlilik ve bakış açısı doğru ve adil şekilde tartışıldığında bizi o doğanın keşfine yöneltecektir. Eğitim bilimleri başlı başına bir bilim alanıdır ve disiplinler arası gelişmesini sürdürmektedir. Sanatsal düşünmenin önemli bir bölümü sanatçının *yaratıcılığı, tematik ve biyografik ilgileri hatta kültür* gibi oldukça bireysel odaklardan kaynaklanır. Bireysel düşünce ve problem çözme yolları pek çok sanat anlayışı ve sanatçı kadar çeşitlenir. Bu durumda bir sanatçı eğitmen bir örnek durumdur. Bir örnek durum, tüm öğrencilere ve deneyimleri kapsamaması ne kadar tuhaf ise, bir sanatçının tüm eğitsel süreçleri pedagoji bilgisi olmadan yönetmesi de bir o kadar sıkıntılıdır. Bu durum geçmiş yüzyıllarda usta-çırak eğitimi olarak sanat ve zanaat arasındaki bağlamda tezahürünü göstermiştir. Hatta bugün bile bunun yansımaları ve eğitsel açıdan kimi öğrenciler için faydaları da tartışmasıdır. Bütüncül bir yaklaşımla bir sanatçının kendi durumundan yola çıkarak “damdan düşen damdan düşenin halini anlar” misali yola düşmesi, damadan düşülmesi gerekmeyen durumlar için bir öneri geliştiremez. Bize göre Roma keşfedilmişken, Romayı tekrar keşfetmek, bilimin eklektik yapısıyla örtüşmez. Akademik düzeyde bizler bilim ve sanatın ortak noktasında durma yönünde dengemizi kaybetmeden kalabilmeliyiz.

Özde eğitim insan olmanın doğasına ilişkin hangi alanda ya da hangi düzeyde yapılırsa yapılsın yaşam alanımızdaki bir problemin çözümü ve deneyimin sistemleşmiş halidir. Eğitim bireyde ihtiyaçtan doğar ve belli bir anlayış geliştirmeyi hedefler. Bu durumda eğitimcilerde kişisel birikimler yanında evrensel doğrular, yani bilimin ön görülerini terk edemezler. Sanat eğitiminin toplumun her kesimine ulaştırmasında bilim ve sanatta birleşmeye, uzlaşmaya gereksinimimiz vardır.

Kaynakça

Akyüz, Uğurcan, (2016). “Gazi, Sanat, Akademisyen”. Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu, E-Bildiri Kitabı, 23, 24, 25 Kasım 2016. s. 44, <https://goo.gl/nJM9W9>, 28.04.2017.

YÜKSEKÖĞRETİMDE SANAT EĞİTİMCİSİNİN ANLAMI

Altınkurt, Lale, (2015). "Türkiye'de Sanat Eğitiminin Gelişimi". Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 12.

Aydın, Ayhan, (2003). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 4. Baskı, Alfa yayınları, İstanbul.

Can, Ramazan, (2016). "Türk Sanatında Ulusallık Evrensellik Tartışmaları ve Sanat Eğitime Yansımaları", Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu, E-Bildiri Kitabı, 23, 24, 25 Kasım 2016.s. 67, <https://goo.gl/nJM9W9>, 28.04.2017

Celkan, Hikmet, Yıldırım (2006). "Bir Düşünür ve Eğitimci Olarak Ziya Gökalp", 80. Yıl Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri", Gazi Üni.Rektörlüğü Yay. S.53-69.

Özsoy, Vedat, (2016). Görsel Sanatlar eğitimi Makaleler, Pegem akademi, 2. Baskı. Ankara

Öztürk, Mahmut, (2016). "Çağdaş Türk Sanat Eğitiminde Ve Çağdaş Türk Sanatı Bağlamında "Gazi 80" Kuşağı", Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu, E-Bildiri Kitabı, 23, 24, 25 Kasım 2016.s. 33, <https://goo.gl/nJM9W9>, 28.04.2017

Kılıç, Erol (2013). Çağdaş Türk Resminde Geleneksel Etkileşim, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 25 Volume: 6 Issue: 25.

Sayan, Şule, (2016). "Yükseköğretimde Sanatçı Yetiştiren Eğitimci Sanatçılar", Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu, E-Bildiri Kitabı, 23, 24, 25 Kasım 2016.s. 67, <https://goo.gl/nJM9W9>, 28.04.2017

Cumhuriyetin Işığında Yükseköğretimde Sanat Eğitimi, Uluslararası Sempozyumu, E-Bildiri Kitabı, 23, 24, 25 Kasım 2016. <https://goo.gl/nJM9W9>, 28.04.2017.

http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TSOS&c=iparadigms&ano=81190_c005416ef27cb0a405da6ed459dde015. Kısaltma.goo.gl/iDMJ7s. 28.04.2017.

<http://www.narsanat.com/pdf>. Kısaltma: URL, [goo.gl/iDMJ7s](http://www.narsanat.com/pdf). 28.04.2017.

WEB Kaynakçası

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80353/sanatici-yetistirme-hedefli-kurumlarda-plastik-sanatlar-.html>

http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TSOS&c=iparadigms&ano=81190_c005416ef27cb0a405da6ed459dde015.

<http://www.grslsntlr.com/index.php/makaleler/item/80-t%C3%BCrkiye-de-sanat-e%C4%9Fitiminin-geli%C5%9Fimi.html>

<http://www.egitim.sakarya.edu.tr/sites/egitim/file/1380407048-ules-lisansustu-egitim-cilt1-pdf.pdf>

<http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/belge/1-24053/sanatici-yetistirme-hedefli-kurumlarda-plastik-sanatlar-.html>, URL kısaltma [goo.gl/XR2wuE](http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/belge/1-24053/sanatici-yetistirme-hedefli-kurumlarda-plastik-sanatlar-.html)

http://sablon.sdu.edu.tr/dergi/sosbilder/dosyalar/17_8.pdf

http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?cwid=9&vtadi=TSOS&c=iparadigms&ano=2000_a7d8e66d2571b6aea09443f326a88ffd

<https://www.scribd.com/doc/120047252/Ba%20c5%9fkent-Uni-GSF-1-SEMPOZYUM-KITAP-pdf>

<http://www.idildergisi.com/makale/editor/26042014164340.pdf>

<http://akademikozgurulukicin.blogspot.com/>